

DOMINIC SANDBROOK

DOBRODRUŽSTVÍ HISTORIE

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

HOST

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4
směrnice 2019/790/EU je bez souhlasu nositele práv zakázána.

THE FIRST WORLD WAR

Copyright © 2021, Dominic Sandbrook

All rights reserved

Cover design by Edward Bettison

Illustrations copyright © Edward Bettison Limited, 2026

Translation © Petr Ondráček, 2026

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2026 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-3078-6 (PDF)

ISBN 978-80-275-3079-3 (ePUB)

ISBN 978-80-275-3080-9 (MobiPocket)

PÁD GONDOLINU

Za chladného, mlhavého rána, kdy do louží v zákopu pleskaly dešťové kapky, seděl o samotě jeden mladý muž a snil o zaniklém městě Gondolinu.

Kolem dokola ho obklopovala smrt a zkáza. Celé dno zákopu pokrývalo husté černé bláto, tak lepkavé a mazlavé, že mohlo člověka uvěznit na celé hodiny.

Před ním se hbitě mihl vypasený potkan — a pak další, veliký jako kočka. Avšak mladík byl tak pohroužený do svých úvah, že si hlodavců sotva všímal.

O pár metrů dál si ostatní muži vařili čaj. Všichni měli na sobě tytéž hnědozelené uniformy, umazané tak, že by se mohli vydávat za bytosti z podsvětí — za trpaslíky odněkud z podzemní říše. Měli umouněné tváře a zapadlé oči. Za měsíce na frontě zažili věci, jaké by si předtím nedovedli ani představit.

Mladík zvedl hlavu. Znovu se rozduňela děla: *dům, dům, dům*, zas a zas a zas.

Věděl, že nahoře nad zákopem jsou k vidění nevýslovně děsivé výjevy. Zpřerážené stromy a rozmetaná těla... odumírající tráva a tlející rákos... tůň zahlušené popelem... ve vodě mrtvol, mrtvé tváře...

Na kratičký, drahocenný okamžik měl i přesto dojem, jako by prošel otevřenými dveřmi a nechal všechno to bahno a zmar daleko za zády.

Zahlédl magický ostrov, který se třpytil v západním moři. Viděl krále a čaroděje, elfy a skřety. Tři klenoty, v nichž planulo světlo bohů. Draka stočeného na hromadě blyštivých pokladů. Mocné horské království vytesané do skal. Skupinku dobrodruhů, jež se plíží hvozdem...

Pak se znovu rozechřměla kanonáda a celá zem se zachvěla. Sen se rozplynul a on byl zpátky v zákopu.

Mladík se jmenoval Ronald a byl sirotek. O otce přišel ve třech letech a matka zemřela, když mu bylo dvanáct.

Narodil se v roce 1892 a vyrostl v Birminghamu, v samém srdci Anglie — rušném městě s továrnami a biografi, tramvajemi a telefony.

Ronald však stroje a vynálezy neměl v lásce. Byl odjakživa snílek, který se o samotě vydával na toulky a vymýšlel si různá dobrodružství.

Měl moc rád starodávná vyprávění o bozích a králich, o hrdinech a obludách. Ze všeho nejvíc ale miloval severské báje a ságy o Odinovi a Thorovi, o trollech a dracích.

Ve škole spolu s trojicí přátel založili tajný spolek, nazvaný Čajový klub a Barrowovská společnost, neboli TCBS. Scházeli se ve školní knihovně, kde pokoutně pořádali hostiny z propašovaných laskomin, a trávili tam odpoledne vymyšlením vtipů a příběhů.

Když jim skončila školní léta, vyrazili vstříc velikému dobrodružství, kterému se říká dospělý život. Předsevzali si, že zanedlouho napíší úchvatné příběhy, jimiž uhranou celý svět.

Pak přišla válka.

Ronald se vstupem do armády zpočátku váhal. Nikdy se nepovažoval za vojáka, ale za spisovatele, literáta.

Jenže Ronalda i jeho přátele vychovávali k víře v čest, vlastenectví, k odvaze a smyslu pro povinnost. Ve škole je učili o starodávných rytířích. A v hodinách tělocviku v nich pěstovali týmového ducha.

A tak hned po svatbě se svou láskou z dětství narukoval. Stal se podporučíkem Lancashirského střeleckého pluku a zavázal se bojovat za krále a vlast.

Když dokončil výcvik, odplul spolu se stovkami podobně nervózních mladých mužů do Francie. Měli namířeno na nejkrvavější bojiště v dějinách lidstva — na obří jatka západní fronty.

Tak se v létě 1916 ocitl Ronald po kolena ve vodě a blátě nedaleko od břehů řeky Sommy. Nic z toho, co kdy přečetl — pohádky ani dobrodružné romány, řecké báje ani vikingské ságy —, ho na něco takového nepřipravilo. Tato válka se nepodobala žádné předešlé — byla to noční můra provázená dělostřelbou a šrapnely, automatickými zbraněmi a plamenomety.

Na zátarasech z ostatního drátu visela mrtvá těla. Z hořící oblohy přšely granáty. Koně cválali pustinou plnou zpřelámaných stromů. Zemí otřásala běsnící děla.

Hned první den bitvy na Sommě mu německý granát zabil jednoho z nejmilejších spolužáků. Další zemřel na podzim po zásahu šrapnelem.

Ze členů TCBS zbývali už jen dva. K rozprášení jejich tajného spolku stačilo sotva několik měsíců.

A tak se Ronald před strastmi v zákopech uchýlil do světa fantazie. Pospojoval báje, které miloval v dětství, přimísil k nim hrůzy, které denně vídal na Sommě a vytvořil tragické vyprávění o gondolinských elfech, které v jejich horském městě obléhají vojska Temného pána.

Síly zla v jeho příběhu však nebyly vyzbrojeny jen meči a luky. Díky kovářům a čarodějům si do boje mohly povolát i draky z bronzu a železa, kteří uměli chrlit oheň — zrovna jako tanky, které se ploužily bahnem na západní frontě.

Někteří byli celí ze železa tak důmyslně pospojovaného, že mohli téci jako pomalé kovové řeky nebo se ovíjeli kolem všech překážek před sebou a dostávali se přes ně, a ti měli v nejhlubším nitru nejurputnější skřety s křivými šavlemi a oštěpy...

A tak, zatímco z nebe pršely dělostřelecké granáty, choulil se náš mladík v zákopu a zapisoval si nápady.

Dnes knihy Johna Ronalda Reuela Tolkiena najdete v každém knihkupectví kdekoli na světě.

Sepsáním *Pádu Gondolinu* si začal budovat vlastní svět, Středozem, který se zrodil z ohně válečných zákopů. A dnešní čtenáři ze všech zemí světa znají a milují knihy jako *Hobit* nebo *Pán prstenů*, mistrovské romány o dobrodružství a věrném přátelství.

Naše kniha však vypráví příběh, který se odehrál na jejich pozadí — nesmírně obsáhlou a hrůzostrašnou ságu o první světové válce, kterou tehdy lidé nazývali „Velká válka“.

Vzedmula se nad Evropou v létě roku 1914 a následně jako přílivová vlna zaplavila téměř celou zeměkouli. O nadvládu se v ní utkaly dva mohutné mocenské bloky: Dohoda v čele s Británií, Francií a Ruskem a Ústřední mocnosti pod vedením Německa, Rakouska-Uherska a Turecka.

Obě strany vehnaly do pekelné vřavy miliony mužů. Zanedlouho se k nim přidali i vojáci ze všech koutů světa, počínaje Indií, Afrikou či Austrálií a konče Severní i Jižní Amerikou.

Jednalo se o vůbec největší vojenský střet v dějinách lidstva. V jeho průběhu byly rozmetány mohutné říše, roztrhány a překresleny dosavadní mapy a vznikly nové státy, zatímco jiné vzaly zaspé.

V ohnisku válečného dění se však ocitly miliony obyčejných lidí. Nejen vojáci a námořníci, letecká esa a velitelé ponorek, ale také ošetřovatelky, řidiči sanitek, skauti nebo tovární dělnice. O nich vypráví tento příběh.

Už tehdy se mnozí z nich ptali, jak se to vlastně stalo. Jak — a také proč — se tolik bohatých a mocných zemí vrhlo střemhlav do takového víru ohně a běsnění?

Abychom na tuto otázku odpověděli, musíme se vrátit hlouběji do minulosti. Prozatím tedy opustíme zákopy a přenesme se o víc než sto let nazpátek, do chudého, zapadlého koutu jižní Evropy. Svítí tu sluníčko, zpívají ptáci a svět se zdá být v nejlepším pořádku.

A právě tady, daleko z dohledu králů a císařů, se přes hory trmácejí dvě malé postavy, aby se zapsaly do dějin...

PRVNÍ ČÁST

**NOČNÍ MŮRA
ZAČÍNÁ**

ČERNÁ RUKA

Jednoho krásného letního rána počátkem minulého století se chlapec s otcem vypravili na dalekou pouť.

Vykořčili ze dveří svého chátrajícího venkovského stavení, zavazadla naložili na koně, zavřeli za sebou vrata a vyrazili přes kopce na východ. Dlouho se ubírali po stezce, která je vedla údolím. Bylo vlídné počasí a okolní ticho rušilo jen pomalé, pravidelné klapání koňských kopyt.

Za soumraku se uložili k odpočinku. V noci chlapec slyšel, jak z lesa vyjí do tmy vlci.

Když slunce druhý den vystoupalo nad vrcholky kopců, naložili zavazadla na koně a pokračovali v cestě.

Takhle putovali den za dnem, až urazili dlouhých sto třicet kilometrů. Konečně před sebou spatřili městečko zahalené prachem. Tady, zabručel otec, nasednou na vlak do hlavního města.

Na nádraží odpočítal drahocenné mince a natáhl ruku pro jízdenky. Postavili se na perón a čekali.

Minuty ubíhaly. A pak chlapec zdáli zaslechl hvizd píšťalky, rachot kol, sykot páry a poznal, že už se k nim blíží velký kovový netvor.

Chlapec se jmenoval Gavrilo. Byl to bledý a hubený venkovský kluk, syn rolníka z kopců na západě Bosny-Hercegoviny.

Za dosavadních třináct let svého života poznal jen domovskou vesnici Obljaj, která byla tak malinká, že byste ji na většině map hledali marně. Naučil se tam starat o slepice, pást ovce a také číst psát.

Gavrilo byl bystrý hoch se zálibou v knížkách a jeho matka do něho vkládala velké naděje. Vesnice jako Obljaj byla pro jejího chlapce příliš malá a příliš zaostalá. Proto teď měl namířeno do hlavního města, do Sarajeva, aby tam chodil do školy.

A v Sarajevu Gavrilo jednoho dne udělá to, o čem většina dětí jenom sní. V jediném oslnivém okamžiku změní svět.

Principové žili v bosenské vysočině od nepaměti a dobývali tam živobytí z pudy, která se zdála netečná vůči běhu času.

Svět za tamními lesnatými kopci se však měnil. Několik týdnů před tím, než se Gavrilo v létě 1894 narodil, se v daleké Americe prodaly první lahve Coca-Coly.

Stovky kilometrů od Obljaje už vynálezci stvořili první telefony, automobily, žárovky i kamery. Když bylo Gavrilovi devět, sestrojili bratři Wrightové první funkční letadlo.

Změny se nevyhnuly dokonce ani Bosně, chudé a hospodářsky zaostalé zemi na Balkánském poloostrově. Stovky let náležela k provinciím Osmanské říše, jíž z daleké Konstantinopole vládl turecký sultán.*

Osmanská říše však kvapem upadala. Už před Gavrilovým narozením se Bosny zmocnila sousední rakousko-uherská monarchie, které z Vídně panoval rod Habsburků.

Věkovitý habsburský mocnář František Josef vládl jednomu z vůbec nejstarších evropských států. Rakousko-Uhersko, to byl svým způsobem rozkošně staromódní svět elegantních plesů, přepychových uniforem, skvostné hudby a gigantických dortů.

* Osmani byli Turci, a jejich říše se proto často nazývala Turecko, i když víc než polovina sultánových poddaných ve skutečnosti nebyla turecké národnosti. Jejich hlavní město Konstantinopol se dnes jmenuje Istanbul.

František Josef se však musel neustále držet na pozoru. Jeho říši obývalo padesát milionů poddaných různých národností — Rakušané, Maďaři, Češi, Chorvati, Poláci, Ukrajinci, Rumuni, Slováci, Slovinci, Bosňané, Italové a Židé — a mnozí z nich se navzájem z duše nenáviděli.

Lidé už mnoho let prorokovali, že se tato rozklížená monarchie rozpadne, ale z nějakého důvodu pořád odolávala. Jenže jak dlouho ještě vydrží?

V porovnání s představiteli ostatních velmocí nebyli vlastně Rakušané zas až tak zlí. Vídeň byla velkolepé hlavní město, kde působila řada nejskvělejších evropských umělců a hudebníků. A v Bosně vystavěli nové železnice, továrny i školy.

Většina Bosňanů však dál živořila v bídě. Ani za desítky let pod rakouskou nadvládou tam devět z deseti obyvatel neumělo číst a psát. Gavrilo patřil ke vzácným výjimkám.

Podle některých mladých Bosňanů měla situace jasné řešení — musejí shodit rakouské jho a spravovat si svou zem sami.

Tito mladí buřiči se zhlédli v sousedním Srbsku, jehož obyvatelé měli podobné zvyky jako oni a hovořili stejnou jihoslovanskou řečí.

Stejně jako Bosna bývalo i Srbsko osmanskou provincií. Pak ale Srbové proti turecké nadvládě povstali a založili si samostatné malé království. Byl to hrdý, bojovný národ, který nenáviděl Rakušany. Vnímali se jako zastánci všech Jihoslovanů a udatní bojovníci proti cizáckým utiskovatelům.

Rakušané vysedávající ve svých honosných kavárnách považovali Srby za barbarské zbrojníky. Nemohli je však přehlížet. Věděli totiž, že mnoho Srbů si dělá zásluku na Bosnu a že si nedají pokoj, dokud ji nepřipojí ke svému království.

Nejzáhadnější ze všech srbských organizací byl tajný spolek nazývaný Černá ruka. Vedl ho důstojník srbské rozvědky, který si říkal Apis podle posvátného býka starých Egypťanů.

Apis navrhl i znak Černé ruky, který tvořila lebka se zkříženými hnáty, lahvička jedu, dýka a bomba. Tento emblém vlastně v kostce vystihoval metody celé skupiny.

Ten, kdo se ucházel o členství v Černé ruce, se v tmavé místnosti musel poklonit postavě zahalené kápí. A také tam na krev svých předků slavnostně odpřisáhl, že pro cíle Černé ruky obětuje i vlastní život.

Většina lidí by ani ve snu neuvažovala o tom, že by kdy měli s Černou rukou co do činění. Jenže Gavrilo Princip nebyl jako většina lidí.

Gavrilův vlak dorazil do Sarajeva v srpnu 1907. Tehdy tam žilo necelých padesát tisíc obyvatel — nic v porovnání s evropskými velkými městy jako Vídeň, Berlín, Londýn nebo Paříž.

Kluka ze zapadlé vesničky však město ohromilo: ulice se hemžily životem, na starém tržišti se vedle sebe tlačili kováři a prodavači koberců a rušno bylo i v tamních mešitách a kostelích.

Gavrilo se této nové výzvě zpočátku postavil čelem. Otec mu ještě před rozloučením našel bydlení u jedné staré vdovy a chlapec se vrhl do práce.

Ve škole se pilně učil a nevynechal jedinou hodinu. Večery trávil začtený do dobrodružství tří mušketýrů a detektivek o Sherlocku Holmesovi.

Jenže v druhém ročníku se mu začal horšit prospěch. Došly mu peníze a těžko se soustředil na výuku. Na začátku třetího ročníku byl už tak roztěkaný, že zameškával jednu hodinu za druhou.

S jeho studiem to šlo od desíti k pěti. Nechal školy, ale pak tam zase nastoupil. Nakonec se v sedmnácti nedostavil k důležité zkoušce a bylo hotovo. Gavrilo si totiž našel novou vášeň. Nebyly to knížky ani fotbal, a dokonce ani chození za děvčaty, ale něco mnohem nebezpečnějšího: politika.

Kdykoli pomyslel na Rakušany, rozbušilo se mu srdce nenávistí. Pod jejich nadvládou se s obyčejnými Bosňany „zachází jako s dobytkem“. Chtěl je vytrestat za své vlastní neštěstí a snil i o pomstě za dlouholetou okupaci země.

Podobné řeči někdy vedli i další kluci, zvlášť pozdě v noci, když se trochu přiočili. Gavrilo ale nebyl jako oni. On to myslel vážně.

Na jaře 1912 ze Sarajeva odcestoval přes hranici do Srbska. Měl namířeno do tamního hlavního města Bělehradu, kde sídlila Černá ruka.

Dva roky se potloukal po bělehradských ulicích. Nečekal ho tam ale takový ráj, jaký si představoval.

Neměl peníze, práci ani domov. Čas od času docházel na univerzitu. Pokusil se vstoupit do srbské armády, ale odmítli ho, protože vypadal příliš neduživě.

„Ať jsem šel, kam jsem šel,“ řekl později, „měli mě za slabocha — viděli ve mně člověka, kterého úplně zkazilo to, že příliš četl.“

Po kavárnách s kumpány spřádali blouznivé plány, jak vybojovat nezávislost Bosny. Jenže měsíce běžely a nic se nedělo. Uplynul rok, následoval druhý a Gavrilo byl pořád nula.

A pak, bylo to na jaře 1914, přišel jeden kamarád do kavárny s novinovým výstřižkem. Psalo se tam, že koncem června zavítá do Sarajeva na mimořádnou návštěvu následník rakousko-uherského trůnu arcivévoda František Ferdinand d'Este.

A jakmile Gavrilo přešel zprávu pohledem, zablýsklo se mu v očích.

Kdybyste Františku Ferdinandovi prozradili, že jeho jméno bude jednou nerozlučně spjata se jménem Gavrila Principa, určitě by vám to nevěřil.

Padesátiletý arcivévoda působil jako zosobnění rakouské samolibosti. Byl to statný chlap s krátce střiženými vlasy a obrovitými nakroucenými kníry.

Vášnivě holdoval lovu. Vlastnoručně odstřelil téměř dvě stě sedmadesát pět tisíc zvířat, mimo jiné tygrů, antilop, slonů a klokanů.

Z tohoto pohledu působí František Ferdinand velice nesympaticky. A mnoho současníků ho také považovalo za protivu, s nímž není snadné porízení.

Jenže lov byl tenkrát ohromně oblíbená kratochvíle, zvlášť mezi příslušníky vyšších vrstev. A František Ferdinand měl navíc pod svojí naškrobenou uniformou i lidštější stránku.

Zamlada se zamiloval do dvorní dámy Žofie Chotkové, která však podle přísných pravidel vídeňského dvora nebyla dost urozená. Od Františka Ferdinanda se očekávalo, že se jako následník trůnu ožení s někým rovnocenným.

Arcivévoda však trval na svém. Buď si vezme Žofii, nebo se neožení vůbec. A císař, jeho strýc, mu udělil svolení — ale pouze pod podmínkou, že František Ferdinand složí pokořující přísahu.

Musel slavnostně slíbit, že se Žofie nikdy nestane císařovnou. U dvora se s ní bude vždycky zacházet jako s méněcennou. Nebude smět jezdit s manželem v kočáře a sedávat vedle něj při slavnostních večeřích. A aby toho nebylo málo, jejich děti po něm nebudou smět nastoupit na trůn.

František Ferdinand přísahu neochotně složil. Jestli se chtěl oženit se svou životní láskou, neměl na výběr.

Nikdy toho však nezalitoval. Dokonce se jednou nechal slyšet, že sňatek s Žofií je to nejlepší, co kdy v životě udělal. Považoval ji za „celé své štěstí“ a jejich tři malé děti byly jeho „veškerá radost a pýcha“.

„Celý den s nimi sedím a kochám se jimi,“ svěřil se arcivévoda, „neboť je tolik miluji.“

František Ferdinand věnoval mnoho času úvahám nad budoucností monarchie. Chtěl být moderním mocnářem a plánoval, že říši promění ve „Spojené státy Velkého Rakouska“, kde si patnáct členských zemí bude své záležitosti spravovat ve vlastních jazycích.

Jenže roky ubíhaly a jeho staříčkový strýc František Josef ne a ne umřít. František Ferdinand sice hořel nedočkavostí, ale nezbývalo mu než čekat.

Navíc na něj neustále vrhalo stín Žofiino společenské postavení. Dohánělo ho k zuřivosti, že se k ní Vídeňané chovají jako k nějaké venkovance a při hostinách a plesech nad ní ohrnují nos.

Když tedy dostal pozvání, aby v Bosně provedl inspekci rakouského vojska, bez otálení souhlasil. Mimo císařský dvůr budou moct s Žofí cestovat jako manželé, zrovna jako každý jiný pár.

Do Sarajeva měli shodou náhod dorazit 28. června. Pro Františka Ferdinanda a Žofii neexistovalo posvátnější datum.

Bylo to výročí dne, kdy arcivévoda složil svoji přísahu.

V Bělehradě zvedl Gavrilo Princip oči od novin.

Arcivévoda v Bosně? Takže do Sarajeva přijede následník rakouského trůnu — ztělesnění všeho, co Gavrilo nenávidí?

Takovému štěstí skoro nemohl uvěřit.

Během následujících týdnů Gavrilo s přáteli vypracovali plán. Teď mají příležitost zapsat svá jména do učebnic dějepisu.

Byli to však sotva odrostlí kluci. Neobejdou se bez zbraní, výbušnin a pomoci s přesunem do Sarajeva. A právě tady přišla ke slovu Černá ruka a její kontakty na vojenskou rozvědku.

Ve středu 27. května jim agent Černé ruky předal čtyři pistole, šest granátů a několik miniaturních ampulek s jedem, jimiž se hned po činu mají otrávit. Rakušané je díky tomu nebudou moct podrobit výslechu a bude se na ně vzpomínat jako na hrdinské mučedníky.

Nazítří Gavrilo odplul z Bělehradu. O čtyři dny později ho přívrženci Černé ruky z řad srbské policie převedli přes bosenskou hranici.

Ve středu 4. června dorazil do Sarajeva. Tam pak klidně a trpělivě vyčkával jako lovec, který číhá na kořist.

Neděle 28. června 1914. Po několikadenních deštích přišlo nádherné slunečné ráno.

František Ferdinand byl ve vynikajícím rozpoložení. První tři dny jeho cesty se báječně vydařily. Trávit čas s Žofí pryč ode dvora

byla čirá radost a místní lidé se k nim chovali po všech stránkách laskavě.

Doposud pobývali ve skvostném novém lázeňském hotelu hned za Sarajevem. V sobotu odpoledne však Žofie navrhla, aby si krátce zajeli do města na nákupy.

Výborně se pobavili procházkou po zalidněném tržišti a tamní obchodníci byli tak vstřícní. Po návratu do hotelu si kvůli tomu Žofie dokonce dobírala nervózního místního politika, doktora Sumariće.

„Jste na omylu, drahý doktore Sumarići,“ namítla mu vesele. „Všude kde jsme byli, nás všichni do posledního Srba zdravili tak přátelsky, zdvořile a s takovou nelíčenou vřelostí, že jsme se svou návštěvou velice spokojení.“

Doktor Sumarić se nejistě pousmál. Věděl, že zítřek, neděle, není výjimečný den jen pro oba manžele. Pro Srby se jedná o den tragického utrpení.

Na neděli totiž připadlo výročí středověké bitvy na Kosově poli, kde Srbové podlehli Osmanům. Co když nějaký mladý šílenec podlehne nutkání provést nenapravitelnou hloupost?

Když ale v neděli vyšli manželé z hotelu, ranní slunce jako by veškeré obavy politiků rozptýlilo. Bylo přece tak krásně.

Návštěvníci se přepychově vystrojili. Arcivévoda si oblékl blan-kytně modrou generálskou uniformu s obrovskou přilbou ozdobenou zelenými pavími pery. Jeho žena měla na sobě dlouhé šaty z bílého hedvábí a na hlavě klobouk s širokou krempou a bílým závojem.

Čekalo na ně šest automobilů, které je provezou ulicemi Sarajeva. V pěti pojedou zdejší hodnostáři, policisté a doprovod arcivévodského páru.

Františku Ferdinandovi a Žofii byl určen šestý vůz, elegantní automobil rakouské výroby. Plátěnou střechu měl sklopenou, aby na ně lidé v davu viděli.

Usadili se na svá místa. Řidiči nastartovali motory a kolona vyrazila. Arcivévodův vůz jel třetí v pořadí.

Trasa k radnici byla krátká a moc pěkná. Sarajevo se rozkládalo v údolí na březích malé říčky. Po obou stranách se tyčily minarety zdejších mešit.

Auta se pohybovala po Appelově nábřeží nalevo od řeky a směřovala na východ. Chodníky byly obsypané jásajícími davy a budovy zdobily černo-žluté habsburské prapory. Slavní návštěvníci do Sarajeva nepřijížděli často, takže dnešek byl památný den.

V 10.10 dorazila kolona k mostu Čumurija. Vše probíhalo naprosto hladce.

A vtom, jakoby zničehonic, spadla z nebe bomba.

Tuto bombu nehodil Gavrilo Princip, ale jiný člen jeho bandy. Už brzy ráno se jich podél břehu rozmístilo šest, aby měli jistotu, že arcivévoda nevyvázne.

Prvního mladíka zradily nervy, takže svůj granát ani nepoužil. Jenže druhý už byl rozhodnější.

Jeho bomba minula cíl o pouhé centimetry. Odrazila se od zadku arcivévodova auta a vybuchla pod dalším vozem v koloně, odkud se vzápětí vyvalilo obrovité mračno prachu a střepin.

Jen zázrakem vyvázli všichni pasažéři živí, třebaže jeden rakouský oficír krvácel z ošklivé rány na hlavě.

Kolona se skřípěním zabrzdila. František Ferdinand, bledý šokem, vykřikl na své muže, ať se postarají o raněné. Pak pohlédl na svoji ženu.

„Pojedme dál,“ řekl. „Ten chlap byl jasný blázen. Budeme pokračovat podle plánu.“

Někteří jeho pobočníci při těch slovech nevěřicně zalapali po dechu. Jenže František Ferdinand je rakouský arcivévoda. Jestli má dost kuráže na to, aby se pokračovalo dál, ať je tedy po jeho.

Na radnici nervózně čekali místní pohlaváři, aby tu uvítali své hosty. Právě k nim začínaly přicházet útržkovité zprávy o incidentu

na nábřeží. Primátor se však navzdory zmatku a panice rozhodl přednést svůj projev, jako by se nic nestalo.

Sotva však začal hovořit, vpadl mu František Ferdinand do řeči. „Pane primátore, co má tohle být?“ zaburácel. „Já jsem k vám přijel jako host, a někdo tu po mně hodí bombu!“

Nastalo dlouhé, vyděšené ticho. Pak k manželovi přikročila Žofie a tichounce mu něco zašeptala do ucha.

„Inu dobrá,“ řekl František Ferdinand primátorovi o něco klidněji. „Mluvte dál.“

Primátor, rozechvělý nervozitou, dokončil projev. Pak byla řada na Františku Ferdinandovi.

Jeden z jeho mužů mu podal poznámky a František Ferdinand se zakabonil. Papíry byly promáčené krví oficírů ze zasaženého auta. Přesto však svůj projev přečetl, přesně tak, jak bylo plánováno.

Následně se manželé nakrátko rozdělili. František Ferdinand šel odeslat císaři telegram, aby ho ujistil, že jsou s Žofíí oba v naprostém pořádku.

Žofie mezitím vyšla do patra na setkání se skupinou místních žen. Nikoho nepřekvapilo, že působí zamlkle, možná až smutně.

V jednu chvíli uviděla místní děvče, které sem přišlo s matkou. „Ta dívka je asi tak stejně vysoká jako moje Žofinka,“ pronesla tesklivě.*

Prý se těší, až se s dcerkou zase uvidí: „Ještě nikdy jsme děti ne nechali samotné na takovou dobu.“

Ručičky na ciferníku běžely dál. 10.30... 10.35...

V 10.40 vyšli manželé z radnice a po schodech zamířili k autům. Původně plánovali projížďku starým městem, ale František Ferdinand chtěl zkontrolovat zraněné muže ve státní nemocnici.

* Dcera Františka Ferdinanda dostala po matce jméno Žofie, což tenkrát bývalo velmi běžné.

„Pojedu s tebou,“ řekla Žofie.

Vozy se daly do pohybu. Jejich přítel, hrabě Harrach, se kvůli větší bezpečnosti postavil na levé stupátko auta pro případ, že by došlo k dalšímu útoku.

A takto se vydali nazpátek po Appelově nábřeží. Na ulicích jim stále mávaly a tleskaly zástupy lidí.

U lahůdkářství Moritze Schillera poblíž Latinského mostu odbočili první dva řidiči vpravo. O změně plánu je nikdo neinformoval, a proto nevěděli, že mají zamířit k nemocnici.

Arcivévodův řidič ve třetím voze začal také odbočovat. „Ne!“ vykřikl někdo z auta za nimi. „Jedete špatně!“

Řidič prudce zabrzdil. Motor zhasl. Automobil s arcivévodským párem na okamžik znehybněl, jako by zamrzl v čase.

Diváci před Schillerovou prodejnou stále provolávali slávu.

Bylo 10.45 dopoledne a osud milionů lidí visel na vlásku.

Napravo z davu vykročil mladý muž. Byl hubený, neduživý, oblečený v obnošených šatech a v očích měl zlověstný strnulý pohled.

Gavrilo Princip vytáhl pistoli, namířil na auto a vystřelil.

Vůz mohutně poskočil.

Řidič konečně znovu nastartoval a hnál si to nazpátek za roh.

Hrabě Harrach se ze stupátka na protější straně naklonil do auta, aby zjistil, jestli jsou manželé v pořádku. Zhrozil se, když zpozoroval, že Františku Ferdinandovi z úst vytéká pramínek krve.

Žofie sedící vedle něj byla mrtvolně bílá. „Bože můj!“ hlesla. „Co se ti to stalo?“

Záhy nato se svalila a padla manželovi hlavou do klína. Šaty měla promočené krví.

Harrach si nejprve myslel, že omdlela. Pak zaslechl arcivévodův tichý, téměř něžný hlas.

„Žofie, Žofie, neumírej,“ zaprosil František Ferdinand. „Zůstaň naživu kvůli našim dětem!“

Arcivévodovi se z hlavy svezla přilba. Začal se hroutit na stranu. Harrach ho chytil za límec, aby ho udržel vzpřímeného.

„To nic není,“ zašeptal František Ferdinand. „To nic není... to nic není... to nic není...“

Pak zavřel oči a bylo po všem.